

Kilka przypomnień dla kapłanów dotyczących celebracji Mszy Świętej

Kościół od zawsze troszcząc się o Eucharystię, przypomina, że zachowywanie norm, które ustanawia, wymaga zgodności ducha i słów, postawy zewnętrznej z dyscypliną wewnętrzną. Celem prawa liturgicznego od zawsze było strzeżenie Tego, co najświętsze. Wynika to z faktu, że „wszyscy wierni mają prawo do prawdziwej liturgii, a w sposób szczególny do celebracji Mszy św., która winna być taka, jaką chciał i ustanowił Kościół, tak jak określają przepisy w księgach liturgicznych oraz w innych normach i aktach prawnych. Podobnie lud katolicki ma prawo, aby Ofiara Mszy św. była celebrowana w sposób niezmieniony, zgodny z całym nauczaniem Magisterium Kościoła. Wspólnota katolicka ma wreszcie prawo do celebracji dla niej Ofiary Mszy św. w taki sposób, aby prawdziwie ukazywała sakrament jedności, czyli z wykluczeniem uchybień i wszelkich gestów, które mogłyby zrodzić w Kościele podziały i stronnictwa” (por. RS 4; 12). Z tego względu tych kilka uwag, to tylko przypomnienie niektórych norm dotyczących Mszy św. i zachęta, by szafarze Świętej Eucharystii, czyli „specjaliści od spotkania człowieka z Bogiem” w nowym roku duszpasterskim, sięgnęli na nowo do *Ogólnego wprowadzenia do Mszału Rzymskiego* (OWMR), instrukcji *Redemptionis Sacramentum. Instrukcja o tym, co należy zachowywać, a czego unikać w związku z Najświętszą Eucharystią* (RS), *Wskazań Episkopatu Polski po ogłoszeniu nowego wydania Ogólnego Wprowadzenia do Mszału Rzymskiego* (Wskazania KEP) a także *Ceremoniału liturgicznej posługi biskupów* (CLPB), którego niektóre normy odnoszą się także do prezbiterów.

W punktach zostaną przedstawione niektóre ważne kwestie oraz odniesie do normy liturgicznej. Poruszane kwestie, nie będą dotyczyły ich odniesienia do teologii i historii, gdyż wiele już w tej kwestii napisano a warto samemu sięgnąć do różnych publikacji, by rozumieć, aby lepiej celebrować Eucharystię.

Normy ogólne i przygotowanie do Mszy

1. Ołtarz

Ołtarz ma być nakryty przynajmniej jednym białym obrusem Na ołtarzu bądź w pobliżu, zapala się parzystą ilość świec (2, 4, 6), wyjątkiem jest Msza, którą odprawia tylko biskup diecezjalny, nie biskupi pomocniczy, wtedy można zapalić 7 świec. Na krzyżu umieszczonym w pobliżu ołtarza ma być wizerunek ukrzyżowanego Chrystusa. Ołtarza nie zasłania się dekoracjami, gdyż to on jest widzialnym centrum celebracji wskazującym na Chrystusa. Również dekoracje kwiatowe mają przyozdabiać a nie zasłaniać, a także nie przeszkadzać np. w przystępowaniu do ołtarza lub jego okadzaniu. Kwiaty radzi się umieszczać nie na mense ołtarza, ale raczej obok niego.

Na mense ołtarza można umieszczać tylko te przedmioty, które są konieczne przy sprawowaniu Mszy świętej, to znaczy: od początku celebracji aż do ogłoszenia Ewangelii księgę Ewangeliarza; od przygotowania darów do puryfikacji naczyń: kielich, patenę, puszkę, korporał, puryfikaterz, palkę i mszał. (por. OWMR 117, 305, 306).

2. Miejsce przewodniczenia

Miejsce przewodniczenia, czyli krzesło przewodniczącego celebransa, po ołtarzu i ambonie, ma być rzeczywistym miejscem, z którego celebruje się obrzędy wstępne

i zakończenia Mszy św., a poza nią, sprawuje się inne sakramenty, a nie tylko miejscem, na którym zasiada się na liturgię Słowa i po Komunii. Miejsce przewodniczenia ma uwydatniać funkcję przewodniczącego zgromadzenia, jeśli to możliwe ma istnieć na stałe i być odpowiednio wyeksponowane. Przy miejscu przewodniczenia powinien być przenośny pulpit, gdy nie podają ich posługujący. (por. Wskazania KEP 5)

3. Ambona

Należy zadbać o właściwe miejsce i wygląd ambony, która nie może być jedynie zwykłym przenośnym pulpitem (por. OWMR 309). Z zasady winna to być stała ambona. Ma być odpowiednio wkomponowana we wnętrze kościoła oraz być tak umieszczona, by czytający i mówiący byli dobrze widziani i słyszani przez wiernych.

Z ambony wykonuje się jedynie czytania, psalm responsoryjny oraz orędzie wielkanocne; można też stąd wygłaszać homilię i intencje modlitwy powszechnej. Godność ambony wymaga, aby wstępował na nią tylko sługa słowa. Ambona nie jest pulpitem do przemówień, dlatego wszystkie przemówienia, wprowadzenia, komentarze czyni się z innego miejsca niż ambona, ta przeznaczona jest tylko dla Słowa Bożego.

4. Przemówienia

Gdy przemawia osoba świecka i duchowna czyni to nie z ambony, lecz od mikrofonu z miejsca przeznaczonego dla komentatora, bądź innego odpowiedniego. Ambony nie powinno się wykorzystywać do wystąpień (przemówień), które nie są związane z proklamacją słowa Bożego (por. Wskazania KEP 43).

5. Pochylenie głowy

Choć tylko w niektórych miejscach mszału rubryki mówią o pochyleniu głowy, bądź ciała, to nie znaczy, że są to jedyne sytuacje. Wszystkie opisane są w normach ogólnych dotyczących wszystkich Mszy. Rozróżnia się dwa rodzaje ukłonów: pochylenie głowy i pochylenie ciała.

a) Pochylenie głowy czyni się, wymawiając razem imiona Trzech Osób Boskich, imię Jezusa, Najświętszej Maryi Panny i Świętego, na cześć którego sprawuje się Mszę.

b) Pochylenie ciała, czyli głęboki ukłon, czyni się: przed ołtarzem; podczas wypowiedzania modlitw: "Wszechmogący Boże, oczyść" (przed Ewangelią) i "Przyjmij nas, Panie" (przed obmyciem rąk); w czasie wyznania wiary na słowa: "I za sprawą Ducha Świętego"; w Kanonie Rzymskim na słowa: "Pokornie Cię błagamy". W ten sposób pochylony stoi diakon, gdy prosi o błogosławieństwo przed głoszeniem Ewangelii i prezbiter (pod nieobecność diakona) gdy prosi o błogosławieństwo biskupa. Ponadto kapłan pochyla się nieco, kiedy w czasie konsekracji wymawia słowa Pańskie. (por. OWMR 275).

6. Ręce

Kapłan kieruje modlitwy do Boga w postawie stojącej, trzymając ręce nieco wzniesione i rozłożone. Kapłani, kiedy idą lub stoją, trzymają ręce złożone, chyba że mają coś nieść. Kiedy mówimy o trzymaniu złożonych rąk, rozumiemy ten gest następująco: „Dłonie wyprostowane i złączone trzyma się przed piersiami; kciuk prawej dłoni spoczywa na kształt krzyża na kciuku lewej”.

Kiedy kapłan żegna się lub błogosławi, lewą rękę kładzie na piersiach. Kiedy zaś stoi przy ołtarzu i gdy prawą ręką błogosławi dary lub inny przedmiot, lewą rękę kładzie na ołtarzu, jeśli coś innego nie jest nakazane. Kiedy siedzi ubrany w szaty liturgiczne ma dłonie złożone na kolanach. Ten, kto się żegna, zwraca ku sobie dłoń prawej ręki, mając wszystkie palce złączone i wyprostowane oraz czyni znak krzyża, prowadząc dłoń od czoła do piersi i od lewego ramienia do prawego. Jeśli zaś błogosławi inne osoby lub jakąś rzecz, zwraca ku tej osobie lub rzeczy dłoń od strony małego palca, wyciąga całą dłoń mając wszystkie palce złączone i wyciągnięte (por. CLPB, 104-109).

7. Akt pokutny i Wezwania do Chrystusa Pana

Po akcie pokuty rozpoczyna się zawsze aklamacja "Kyrie eleison", chyba że występowała już w akcie pokuty. Jeśli nie użyto trzeciej formy aktu pokuty lub pobłogosławienia wody i pokropienia wiernych, nie można opuszczać Wezwań do Chrystusa Pana (Kyrie eleison / Panie, zmiłuj się nad nami), gdyż nie należą one do aktu pokuty, ale stanowią osobną część obrzędów wstępnych. Zatem po pierwszej formie aktu pokuty (Spowiadam się...) oraz drugiej (Zmiłuj się nad nami Panie...) kończących się słowami kapłana (Niech się zmiłuje nad nami...) i odpowiedzią wiernych (Amen), zawsze następują wezwania do Chrystusa Pana, które nie należą do aktu pokutnego, lecz stanowią osobny obrzęd (por. OWMR 52)

8. Milczenie

Należy zachować milczenie po wstępie do aktu pokutnego, po „Módlmy się” w kolekcie, po homilii, po Komunii świętej. Godne pochwałą jest zachowanie milczenia w kościele, w zakrystii i w przylegających do niej pomieszczeniach już przed rozpoczęciem celebracji, aby wszyscy pobożnie i godnie przygotowali się do sprawowania świętych czynności (por. OWMR 45; 54).

Liturgia słowa

9. Czytania biblijne i psalm responsoryjny

Z zasady czytania powinni wykonywać dorośli, także we Mszach z udziałem dzieci. Po odczytaniu pierwszego lub drugiego czytania lektor w czasie wypowiedzania aklamacji: Oto słowo Boże nie unosi lekcjonarza i nie ukazuje go wiernym. Psalm jest to proklamacja słowa Bożego - co czyni jedna osoba - więc nie należy tego śpiewu powierzać scholi ani chórowi. Czytań ani psalmu responsoryjnego, w których zawiera się słowo Boże, nie wolno zastępować innymi tekstami, niebiblijnymi. Wykonywanie czytań nie jest funkcją przewodniczącego, ale usługujących, gdyby nie było odpowiedniej osoby, wtedy dopiero sam kapłan celebrans powinien wygłosić także inne czytania i psalm (por. OWMR 57-59; Wskazania KEP 13-14).

10. Proklamacja Ewangelii

W czasie śpiewu kapłan pochylony przed ołtarzem mówi modlitwę: *Wszechmogący Boże, oczyść serce*. Po odśpiewaniu aklamacji przed Ewangelią wszyscy zwracają się w stronę ambony, okazując szczególną cześć dla Ewangelii Chrystusa (por. OWMR 133). Podczas koncelebracji, której przewodniczy prezbiter, koncelebrans, mający pod nieobecność diakona głosić Ewangelię, nie prosi głównego celebransa o błogosławieństwo ani go nie otrzymuje. Nawet gdy homilię głosi główny celebrans, Ewangelię głosi diakon bądź jeden z koncelebransów. Główny celebrans czyta Ewangelię tylko wtedy, gdy nie ma diakona lub żadnego koncelebransa (por. OWMR 212). Proklamujący

Ewangelię, po jej odczytaniu, nie unosi Ewangeliarza i nie ukazuje go wiernym w czasie wypowiedziania aklamacji: Oto słowo Pańskie. Słowo zostało wygłoszone i żyje teraz w ludzkich sercach (Wskazania KEP 18). Wypada, aby pozdrowienie, zapowiedź tytułu: "Słowa Ewangelii według Świętego N." oraz końcowa aklamacja "Oto słowo Pańskie" były śpiewane, by zgromadzenie mogło również odpowiedzieć śpiewem, choćby Ewangelia była tylko czytana (Ogólne wprowadzenie do Lekcjonarza mszalnego 17, wyd. 2).

11. Homilia

Homilię głosi z zasady główny celebrans, może ją zlecić koncelebransowi bądź diakonowi, nigdy osobie nieposiadającej święceń. Jeśli ma ją głosić kapłan, który nie koncelebruje, powinien uczestniczyć w celebracji, a nie tylko dochodzić na homilię (por. OWMR 66, 213). homilia podczas Mszy świętej ze względu na swoje znaczenie i naturę jest zarezerwowana kapłanowi lub diakonowi. Co do pozostałych form przepowiadania, jeśli w określonych okolicznościach domaga się tego konieczność, zezwolenie na przepowiadanie poza Mszą św. należy zawsze do ordynariuszy miejsca i to jedynie jednorazowo ("ad actum"), nie zaś do innych, nawet prezbiterów lub diakonów (por. RS 161).

12. Wyznanie wiary

W czasie wyznania wiary wszyscy, kapłan i wierni, czynią głęboki ukłon wypowiedzając słowa: "I za sprawą Ducha Świętego"; a dwa razy w roku (w uroczystości Zwiastowania i Narodzenia Pańskiego) przyklękają. Poza niektórymi przypadkami, wskazanymi przez księgi, a nie celebransa, wyznanie wiary ma formę Składu Nicejsko-Konstantynopolskiego lub szczególnie w okresie Wielkiego Postu i Wielkanocnym Składem Apostolskim. Formę dialogową podają niektóre obrzędy, zawsze jednak pytania kierowane są w drugiej osobie liczby pojedynczej a odpowiedź jest w pierwszej osobie liczby pojedynczej (tzn. Czy wyrzekasz się, Czy wierzysz? – Wyrzekam się, Wierzę.), gdyż nie można wyznawać wiary za kogoś drugiego. Wyjątkiem od tej zasady jest wyznanie wiary, które składają rodzice i chrzestni w czasie liturgii chrztu swoich dzieci, także połączonej ze Mszą św., wtedy wierni wsłuchują się w wyznanie wiary rodziców i chrzestnych, a po słowach szafarza (Taka jest nasza wiara, taka jest wiara Kościoła...) włączają się i potwierdzają je swoim Amen (por. Chrzest wielu dzieci w czasie Mszy świętej, nr.133-136). Przynajmniej przy znaczących uroczystościach, wypada by wyznanie wiary było śpiewane, gdyż z reguły powinno być śpiewany (por. OWMR 137; 275 ; Wskazania KEP 24).

13. Modlitwa powszechna, czyli wiernych

Modlitwę wiernych rozpoczyna i kończy główny celebrans, nigdy koncelebrans bądź inna osoba, nawet diakon. Modlitwa ta jest powszechna, gdyż dotyczy potrzeb nie tylko Kościoła, ale też całego świata, oraz wiernych, dlatego, jeśli to możliwe, kapłani nie powinni wyręczać wiernych w podawaniu intencji modlitwy (OWMR 108; Wskazania KEP 26).

Liturgia eucharystyczna

14. Kredens

Tylko w przypadku Mszy św., w której uczestniczy tylko jeden usługujący, potrzebne naczynia można przygotować na ołtarzu. W każdym innym przypadku kielich, puszki itp. należy przygotować do Mszy na kredensie (OWMR 118; 255).

15. Welon kielichowy

Welon kielichowy jest obowiązkowy, należy zatem zawsze przykrywać kielich, gdyż domaga się tego godność naczynia na Krew Pańską. Welon może być w kolorze dnia lub biały (por. OWMR 118).

16. Przygotowanie kielicha i puryfikacja

Pod nieobecność diakona, bądź gdy Mszy nie przewodniczy biskup, kielich przygotowuje, czyli wlewa do niego wino i wodę, zawsze główny celebrans i z boku ołtarza, nigdy na środku. Podobnie dokonuje się puryfikacji, stojąc z boku ołtarza albo przy kredensie, a nie na środku ołtarza. Pateny komunijne również puryfikuje się na ołtarzu lub kredensie, nie „w powietrzu” nad puszkami po bezpośrednim zakończeniu udzielania Komunii (por. OWMR 142; 163; 214).

17. Dialog przed prefacją

Należy zwrócić uwagę na jedność słów i gestów im towarzyszących. Zanim rozpocznie się Modlitwę eucharystyczną, którą rozpoczyna dialog przed prefacją będący jej integralną częścią, wypada zachować chwilę przerwy po modlitwie nad darami i wyszukać odpowiedni tekst prefacji, niż oddzielać słowa od gestów. Wypowiadanie słów dialogu bez gestów, szukając w tym czasie w Mszału odpowiedniej prefacji z jednej strony jest nieestetyczne, z drugiej może okazać się lekceważące dla wiernych, z którymi prowadzi się dialog (por. OWMR 148).

18. Imię biskupa w Modlitwach Eucharystycznych

W 2008 roku zmieniona została treść punktu 149 OWMR dotycząca wymieniania biskupów pomocniczych w modlitwie eucharystycznej. Zawsze wymienia się imię biskupa miejsca, a chcąc wymienić biskupa pomocniczego, dodaje się, gdy jest jeden „jego biskupem współpracownikiem NN, gdy jest dwóch lub więcej „jego biskupami współpracownikami” zawsze bez wymieniania imion. Nigdy nie wymienia się innych biskupów z imienia, gdyż w tej formule nie wyraża się uprzejmości, ale przejaw komunii eklezjalnej Kościoła lokalnego. Ponieważ wciąż obowiązują rubryki Mszału ciągle można używać formuły „biskupem pomocniczym”, w miejsce sugerowanego już „biskupem współpracownikiem” (por. OWMR149).

19. Baranku Boży

Śpiew „Baranku Boży” powinien rozpocząć się po zakończeniu przekazywania pokoju. Dopiero wtedy rozpoczyna się łamanie chleba i śpiew „Baraku Boży”, który towarzyszy temu obrzędowi i wpuszczeniu cząstki Hostii do kielicha. Dopiero po zakończonym śpiewie kapłan wyprostowany wypowiada cicho jedną z dwóch modlitw przed Komunią. Po zakończeniu śpiewu: Baranku Boży należy zachować chwilę ciszy na indywidualną modlitwę. W ten sposób daje się możliwość ukłęknięcia wiernym, w czasie wypowiedzianych przez kapłana modlitwy, a szum klękających wiernych

nie zagłusza słów „Oto Baranek Boży...” w czasie ukazania Hostii (OWMR 155-157; Wskazania KEP 34).

20. Komunia z tabernakulum

Wypada, by poza kapłanami choć niektórzy wierni, spożyli Komunię św. konsekrowaną z Mszy św. w której uczestniczą. Jeśli udziela się Komunii z tabernakulum, w czasie śpiewu Baranku Boży należy przynieść naczynia z tabernakulum na ołtarz i stamtąd je wziąć po modlitwie *Panie, nie jestem godzien*, by iść rozdawać Komunię świętą (por. OWMR 85; Wskazania KEP 36).

Obrzędy zakończenia

21. Rozesłanie

Do czasu opublikowania nowego Mszału dla diecezji polskich obowiązuje tylko jedna formuła rozesłania: "Idźcie w pokoju Chrystusa". Wszelkie inne formuły rozesłania np. „Idźcie ofiara spełniona”, „Błogosławmy Panu”, „Trwajmy(cie) w pokoju Chrystusa” itp. są niewłaściwe (por. OWMR 168).

22. Ucałowanie ołtarza na zakończenie Mszy św.

Wszyscy koncelebransi całują ołtarz tylko na początku Mszy. Po błogosławieństwie ołtarz całuje tylko główny celebrans (i diakon, który mu towarzyszy). Niezależnie od liczby koncelebransów, nawet gdyby był on tylko jeden, wszyscy kapłani skłaniają się tylko ołtarzowi, nie całując go (por. OWMR 211; 251).

***

Te niektóre wybrane zagadnienia związane z *ars celebrandi* Mszy św. mają na celu przypomnienie niektórych ważnych kwestii, czasami nawet zwrócenie uwagi celebrującym Msze św. na palące znaczenie przestrzegania norm liturgicznych. Często wielość zadań w duszpasterstwie sprawia, że szafarzom sakramentów brak czasu na zapoznanie się nowymi dokumentami i normami Kościoła. W sprawowanie liturgii może wkraść się wtedy rutyna, od której już niedaleko do nadużyć. Z tego względu w nowym roku duszpasterskim, który szczególnie kieruje nasz wzrok na tajemnicę Eucharystii w jej celebracji, tych kilka zagadnień.

Kościół ciągle przypomina, że Eucharystia jest darem, który sam otrzymał i dlatego na różny sposób wyraża swoją wolę i życzenie jak ma być odprawiana, gdyż nie jest ona własnością prywatną kapłana. Z tego względu w encyklice o znaczeniu Eucharystii w życiu Kościoła, św. Jan Paweł II pisał między innymi do kapłanów, że „kapłan, który wiernie sprawuje Mszę św. według norm liturgicznych, oraz wspólnota, która się do nich dostosowuje, ukazują w sposób dyskretny, lecz wymowny swą miłość do Kościoła”. Zauważył, że prawo liturgiczne ma swój cel duszpasterski i ewangelizacyjny. Wskazał równocześnie zadanie, że „również w naszych czasach posłuszeństwo normom liturgicznym powinno być na nowo odkryte i docenione jako odbicie i świadectwo Kościoła jednego i powszechnego, uobecnionego w każdej celebracji Eucharystii” (Jan Paweł II, Encyklika *Ecclesia de Eucharystia*, nr 52).

ks. dr Mariusz Szypa

Ceremoniarz katedralny